

महिला व बाल विकास विभागाच्या
नियंत्रणाखाली असलेली मतिमंद मुला-मुलींचे
बालगृहे, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य
विभागाकडे हस्तांतरीत करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग,
शासन निर्णय क्र.बालगृ-२०११/प्र.क्र.३३८/का-८.
नविन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.
दिनांक : ३० मे, २०१२.

- वाचा : १. शासन परिपत्रक, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्र.ईडीडी-२००६/कोर्ट/
प्र.क्र.३३३/सुधार-२, दिनांक १२ जून, २००७.
२. महिला व बाल विकास मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांचे क्र.१४-७/२०११-CW-
II, दिनांक १३.१२.२०११ चे पत्र.
३. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांच्या अध्यक्षतेखाली दिनांक १३.२.२०१२ रोजी झालेल्या
बैठकीचे कार्यवृत्त.

प्रस्तावना : महिला व बाल विकास विभागाच्या नियंत्रणाखाली मतिमंद मुलांसाठी काही बालगृह
मंजूर आहेत. मतिमंद मुलांचा बौद्धिक विकास, सर्वसाधारण मुलांपेक्षा कमी असतो. त्यामुळे मतिमंद
मुलांची विशेष काळजी घेणे आवश्यक आहे. त्यासाठी या मुलांची काळजी घेण्यासाठी विशेष प्रशिक्षित
तज्ञ असणे आवश्यक आहे. परंतु, महिला व बाल विकास विभागाच्या नियंत्रणाखालील बालगृहात
विशेष प्रशिक्षित तज्ञ उपस्थित नाहीत. महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या, शासन कार्यानियमावलीनुसार
मतिमंद व्यक्तीबाबतच्या सध्या हा विषय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाला नेमून दिलेला
आहे. या विभागाच्या नियंत्रणाखाली Persons with Disabilities (Equal opportunities
Protection of Rights and full participation) Act, 1995 या अधिनियमाची अंमलबजावणी
केली जाते. या अधिनियमातील तरतुदीप्रमाणे भारतीय पुनर्वसन परिषद, नवी दिल्ली (R.C.I.) मार्फत
प्रमाणपत्र धारक असलेल्या शिक्षकांची नेमणूक करणे आवश्यक आहे व असा प्रशिक्षित कर्मचारी
सामाजिक न्याय विभागाच्या नियंत्रणाखालील मतिमंद मुलांच्या संस्था व कार्यशाळेत उपलब्ध आहेत.
त्यामुळे या विशेष प्रशिक्षित तज्ञांच्या सेवांचा लाभ मतिमंद मुलांना घेता यावा, यासाठी महिला व बाल
विकास विभागाच्या नियंत्रणाखालील मतिमंद मुलांचे बालगृह सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य
विभागाच्या नियंत्रणाखाली हस्तांतरीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय : महिला व बाल विकास विभागाच्या नियंत्रणाखालील सध्या कार्यान्वित असलेली
१९ मतिमंद मुलांचे बालगृहे, त्यातील प्रवेशितांसह व मंजूर कर्मचाऱ्यांसह सामाजिक न्याय विभागाकडे
हस्तांतरीत करण्यात येत आहे. याबाबतची सविस्तर माहिती जोडपत्र-१ मध्ये दिली आहे. तसेच ज्या
मतिमंद बालकांना तात्पुरत्या स्वरूपात जिल्ह्यातील शासकीय / स्वयंसेवी निरीक्षणगृह / बालगृहांमध्ये
दाखल केले आहे. त्यांनादेखील त्यांच्यावर होणा-या खर्चासह सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य

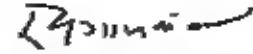
विभागाच्या नियंत्रणाखाली मतिमंद संस्थेत हस्तांतरीत करावयाचे आहे, अशा मतिमंद बालकांची जिल्हानिहाय संस्था जोडपत्र-२ मध्ये दिली आहे.

२. या विभागाच्या नियंत्रणाखालील मतिमंद मुलांची जोडपत्र-१ मध्ये नमूद केलेली बालगृह हस्तांतरीत केल्यामुळे, त्यावर नियंत्रण ठेवणे, या बालगृहातील प्रवेशितांची काळजी घेणे, त्यांना आवश्यक शैक्षणिक, आरोग्य विषयक व आवश्यक सेवा उपलब्ध करून देण्याची, तसेच या संस्थांना अनुदान वाटप करण्याची व नियमितपणे तपासणी करण्याची जबाबदारी यापुढे सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाची राहिल. जोडपत्र-१ व जोडपत्र-२ मध्ये दर्शविण्यात आलेला वार्षिक खर्च दि.१.६.२०१२ पासून या विभागातून कमी करून, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागास उपलब्ध करून देण्याची कार्यवाही स्वतंत्रपणे करण्यात येत आहे.

३. या शासन निर्णयानंतर मतिमंद मुलांसाठी महिला व बाल विकास विभागाच्या नियंत्रणाखाली नव्याने बालगृहे मंजूर करण्यात येऊ नयेत. यापुढे काळजी व संरक्षणाची गरज असलेले मतिमंद बालक कोणत्याही माध्यमातून बाल कल्याण समिती (CWC) पुढे हजर केल्यास, अशा मतिमंद मुलास सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या नियंत्रणाखालील मतिमंद मुलांच्या संस्थे / कार्यशाळेत दाखल करण्याचे आदेश देण्यात यावेत.

४. भविष्यात मतिमंद मुलांसाठी संस्था उघडण्याचे, त्यांना नोंदणी प्रमाणपत्र देणे तसेच त्यांच्यावर प्रशासकीय नियंत्रण ठेवणे, याबाबतची जबाबदारी सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाची राहिल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(रत्नाकर गायकवाड)

मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य

प्रत,

मा.राज्यपालांचे सचिव, राजमवन, मुंबई.

मा.मुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

मा.उपमुख्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

मा.मंत्री / राज्यमंत्री, महिला व बाल विकास यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.

मा.प्रधान सचिव, वित्त व नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

मा.सचिव, (सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य), मंत्रालय, मुंबई.

आयुक्त, महिला व बाल विकास, पुणे.

आयुक्त, अपंग कल्याण, पुणे.

सचिव, महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, वरळी, मुंबई.

राज्य / जिल्हा सल्लागार मंडळ.

सर्व अध्यक्षा, बाल न्याय मंडळ.

सर्व अध्यक्षा, बाल कल्याण समिती.

सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी,

सर्व जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी,

महिला व बाल विकास विभागांतर्गत कार्यरत सर्व निरीक्षणगृहे, विशेष गृहे, अनुसूचणगृहे, शासकीय व स्वयंसेवी बालगृहे व शासकीय संरक्षणगृहांचे अधीक्षक, (जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी यांचेमार्फत)

सर्व उप सचिव, अवर सचिव, कक्ष अधिकारी, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

कक्ष अधिकारी कार्यासन- ३, ४ व ९ - महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

निवड नस्ती, / का-८

शासन निर्णय क्र.बालगृ-२०११/प्र.क्र.३३८/क-८, दिनांक ३० मे, २०१२.

जोडपत्र-१

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाकडे हस्तांतरीत करावयाच्या मतिमंद मुलांच्या बालगृहाच्या संस्थेचे नांव, त्यातील प्रवेशित संख्या, कर्मचारी, वार्षिक खर्च इ. बाबतची माहिती.

(अ) (अनुदानित संस्था)

अ. क्र.	संस्थेचे नांव व संपूर्ण पत्ता	मंजूर संख्या	हस्तांतरीत करावयाचे प्रवेशित			हस्तांतरीत करावयाची मंजूर पदे	एकूण वार्षिक खर्च
			मुले	मुली	एकूण		
१	दि विल्हेन्स एड सोसायटी संचालित मॅटली डेफिशियंट विल्हेन होम (क/व) बालगृह, मानखुर्द, मुंबई-८८	३५०	१३४	१५४	२८८	५९	परिपोषण * रु.२८,५९,२००/- वेतन रु.१,३९,४९,७३६/-
२	मतिमंद मुलींचे (क/व) बालगृह, शिरूर, पुणे (सी.एन. सी. सावंगी मेघे, जि.वर्धा), करमेलोदिया एज्युकेशन सोसायटी, शिरूर, जि.पुणे.	५०	-	५२	५२	१७	परिपोषण* रु.५,१४,८००/- वेतन रु.१३,४२,८००/-
३	शासकीय मतिमंद मुलांचे संमत केंद्र, सातारा संचालित परमप्रसाद चॅरिटेबल सोसायटी, १६/४७४, प्राजक्ता गणेश कॉलनी, सातारा	५०	७२	-	७२	१५	परिपोषण * रु.७,१२,८००/- वेतन रु.१४,४९,६९२/-
४	मतिमंद युवक विकास व प्रशिक्षण संस्था मतिमंद बालगृह, गोल्हर काचुरवाही, ता.रामटेक, जि.नागपूर	५०	४९	-	४९	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.६,७०,३२०/-
५	गोपाला शिक्षण संस्था संचालित स्व.अंबादास पंत वैद्य मतिमंद मुकबधीर मुला-मुलींचे बालगृह, वझार फाटा, परतवाडा, अमरावती.	६०	२७	५४	८३	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.११,३५,४४०/-
६	महाराष्ट्र नारवाडी चॅरिटेबल फाँडेशन, जालना द्वारा संचालित व श्री.शंकरलाल मुंदडा मतिमंद मुलांचे बालगृह, जालना.	२५	२५	-	२५	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.३,४२,०००/-
७	स्व.मुक्ताई क्रिडा शिक्षण व बहुउद्देशीय संस्था, सोलापूर संचालित मुक्ताई मतिमंद मुलांचे बालगृह, लवंगी.	५०	५०	-	५०	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे	परिपोषण* रु.६,८४,०००/-

	ता.मंगळवेढा, जि.सोलापूर.					नाहीत.	
८	श्री.हनुमान शिक्षण प्रसारक मंडळ, सोलापूर संचलित मतिमंद बालगृह, सोलापूर	५०	-	१६	१६	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.२,१८,८८०/-
९	नवोदय ग्रामीण नागरी विकास प्रतिष्ठान व सांस्कृतिक मंडळ, पाथर्डी, अहमदनगर संचलित मतिमंद बालगृह, ता.पाथर्डी, जि.अहमदनगर.	५०	४९	-	४९	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.६,७०,३२०/-
१०	यमुनाई शैक्षणिक व सांस्कृतिक महिला मंडळ, धुळे, ता.जि.धुळे संचलित श्री.संस्कार मतिमंद मुलींचे बालगृह, ता.जि.धुळे	५०	-	४३	४३	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.५,८८,२४०/-
११	कै.बापूसाहेब एन.झेड.मराठे विधायक संस्था, ता.शिरपूर, जि.धुळे संचलित मतिमंद मुला-मुलींचे बालगृह, शिरपूर, जि.धुळे	५०	२९	-	२९	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.३,९६,७२०/-
१२	तुळजाई प्रतिष्ठान बहुउद्देशिय संस्था, पानगांव, ता.कळंब, जि.उस्मानाबाद संचलित स्वआधार मतिमंद मुलींचे बालगृह, जि.उस्मानाबाद	५०	-	४३	४३	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.५,८८,२४०/-
१३	श्री.गजानन बहुउद्देशिय संस्था, बोरी, ता.जि.लातूर संचलित संत गाडगे बाबा मतिमंद बालगृह, लातूर	५०	४८	-	४८	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.५,५६,६४०/-
१४	ज्ञानदेव शिक्षण प्रसारक मंडळ, कदेर संचलित तुळजाभवानी अपंग मतिमंद क/व बालगृह, कदेर, जि.उस्मानाबाद.	५०	५२	-	५२	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	परिपोषण* रु.७,११,३६०/-
	एकूण	९८५	५३५	३६२	८९९		परिपोषण अनुदान रु.१,०७,४०,९६०/- व ०३ संस्थांच्या वेतनासाठीचा खर्च रु.१,६७,३४,२२८/-
	एकूण	९८५	५३५	३६२	८९९		एकूण रु.२,७४,७५,१८८/-

* * * * *

(ब) (विना-अनुदानित संस्था)

अ. क्र.	संस्थेचे नांव व संपूर्ण पत्ता	मंजूर संख्या	हस्तांतरित करावयाचे प्रवेशित			संस्थेकडील मंजूर पदे	एकूण वार्षिक खर्च
			मुले	मुली	एकूण		
१	चंद्रकांत भनजी चंदे मेमोरियल ट्रस्ट, मुंबई संचलित मतिमंद मुलांचे बालगृह, सातारा (मुले)	५०	-	२८	२८	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	विना अनुदानित संस्था असल्यामुळे अनुदान दिले जात नाही.
२	होली फैमिली एज्युकेशन सोसायटी, ठाणे संचलित स्नेह निकेतन एकात्मिक मतिमंद अपंग व मुकबधिर मुलींचे बालगृह, बसप्पा पेठ, करंजे, जि. सातारा.	२५	-	०८	०८	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	विना अनुदानित संस्था असल्यामुळे अनुदान दिले जात नाही.
३	लव्ह ट्रस्ट फॉर इंडियन विल्ड्रेन इन नीड, बुलढाणा संचलित चिखली रोड, बुलढाणा (० ते ६)	२०	०१	०७	०८	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	विना अनुदानित संस्था असल्यामुळे अनुदान दिले जात नाही.
४	बेरु मतिमंद मुला-मुलींचे बालगृह, बदलापूर, जि. ठाणे	६६	०९	१०	१९	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	विना अनुदानित संस्था असल्यामुळे अनुदान दिले जात नाही.
५	मिशनरी ऑफ चॅरिटी संचलित प्रेमदान मतिमंद मुलींचे बालगृह, ऐरोली, जि. ठाणे	३५	-	-	-	स्वयंसेवी संस्था असल्यामुळे मंजूर पदे नाहीत.	विना अनुदानित संस्था असल्यामुळे अनुदान दिले जात नाही.
	एकूण	१९६	१०	५३	६३		

* परीपोषणाचा खर्च शासन निर्णय महिला व बाल विकास विभाग क्र. संकीर्ण-२००५/प्र क्र. २३४/का-३, दि. २२.१२.२००६ मधील तरतुदीनुसार परिगणित करण्यात आलेला आहे.

* * * * *

जोडपत्र-२

जिल्ह्यातील शासकीय / स्वयंसेवी निरिक्षणगृह / बालगृहांमध्ये दाखल असलेली जिल्हानिहाय मतिमंद मुलांची संख्या.

अ.क्र.	जिल्हा	संस्थांची संख्या	मतिमंद मुले	मतिमंद मुली	एकूण	वार्षिक खर्च
१	मुंबई	१०	६३	७३	१३६	
२	मुंबई उपनगर	-	-	-	-	
३	ठाणे	०३	०८	०६	१४	
४	रायगड	-	-	-	-	
५	रत्नागिरी	०२	-	०२	०२	
६	सिंधुदुर्ग	-	-	-	-	
७	पुणे	०२	४१	६०	१०१	
८	सातारा	-	-	-	-	
९	सांगली	०२	०१	०३	०४	
१०	सोलापूर	-	-	-	-	
११	कोल्हापूर	०१	-	०१	०१	
१२	नाशिक	-	-	-	-	
१३	धुळे	-	-	-	-	
१४	नंदुरबार	-	-	-	-	
१५	जळगाव	-	-	-	-	
१६	अहमदनगर	०१	-	०३	०३	
१७	अमरावती	-	-	-	-	
१८	अकोला	-	-	-	-	
१९	वाशिम	-	-	-	-	
२०	यवतमाळ	-	-	-	-	
२१	हुलडाणा	-	-	-	-	
२२	नागपूर	०२	-	०२	०२	
२३	महारा	-	-	-	-	
२४	गोंदिया	-	-	-	-	
२५	चंद्रपूर	-	-	-	-	
२६	गडचिरोली	-	-	-	-	
२७	दर्धा	-	-	-	-	
२८	औरंगाबाद	०१	-	०१	०१	
२९	जालना	-	-	-	-	
३०	परभणी	-	-	-	-	
३१	हिंगोली	-	-	-	-	
३२	बीड	-	-	-	-	
३३	नांदेड	-	-	-	-	
३४	उस्मानाबाद	०२	०१	०१	०२	
३५	लातूर	-	-	-	-	
	एकूण	२६	११४	१५२	२६६	रु.३६.३८.८८०/-

जोडपत्र-१ व जोडपत्र-२ प्रमाणे मतिमंद बालगृह, त्यातील प्रवेशित व ०३ शासकीय संस्थेतील कर्मचारी सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाकडे हस्तांतरीत केल्यामुळे एकूण वार्षिक रु.३.११,१४,०६८/- (एकूण रुपये तीन कोटी अकरा लाख चौदा हजार अठसष्ट फक्त) नियतव्यय, महिला व बाल विकास विभागाच्या तरतुदीतून त्या विभागाकडे वर्ग करण्यात यावा.